

helyezve. A könyvtár magvát a nagyszombati jezsuiták könyvei képezték, melyeket Mária Terézia az 1774-ben államosított egyetemnek adományozott. Mikor az egyetem Budára helyeztetett át, a könyveknek csak egy harmada szállított Budára; egy harmada a nagyszombati akadémia tulajdona maradt, $\frac{1}{8}$ -rész szétesztatott a plebániák és szerzetesek között. A budai királyi palotában elhelyezett könyvtár mintegy 20,000 kötetből állott; gyarapítása céljaira évi 500 frt átalány felett rendelkezett. Személyzete 7 tagból (2 könyvtárnok, 2 őr, 2 irtok, 1 szolgál) állott; olvasótermének évi forgalma nem haladta meg a 2000-et. 1784-ben Pestre történt átszállítása után jelentékeny lendületet idézett elő gyarapodásában II. József császárnak az az intézkedése, mely a magyar és horvátországi eltörült szerzetek könyveit az egyetemi könyvtárnak juttatta. Az 1819-iki összeszámlálás 56,879 kötetben tüntette fel a könyvtár nyomtatványai állományát; 1866-ban már 108,041 kötet nyomtatványt és 12,278 db miscellaneát foglalt magában.

A II. rész az 1867—1895-iki időszak nagy változásairól számol be. 1873-ban kezdték meg az új könyvtári palota építését; a könyvtár ebbe 1875 végén költözködött be s a modern vivmányok szerint felszerelt nagy olvasótermét 9381 kötetnyi kézikönyvtárával 1876 márczius 26-án nyitotta meg a közönség előtt. A mi azóta történt, arról az évi jelentések útján rendszeres értesüléssel birtunk; elég, ha e helyütt a végeredményeket tüntetjük fel. A könyvtár állományát 1895 végén 215,363 kötet és 35,256 füzet nyomtatvány, 1604 kötet kézirat képezte; kézikönyvtára 12,000 kötetből áll. Összes javadalmazása 36,240 frtra rug; ebből 17,134 frt esik a személyi kiadásokra, 5868 frtot az épület fenntartása vesz igénybe; a könyvtár gyarapítására és könyvkötésre tehát 13,238 frt marad. Olvasótermében 1895-ben 48,174 olvasó 50,624 művet, kikölesönzés útján 4007 olvasó 13,577 művet használt. Személyzete 8 tisztviselőből és 7 szolgából áll, élükön *Szilágyi Sándor* igazgatóval, ki 1878 október 12-ike óta töltve be a fontos állást, páratlan munkaerejével, lelkesedésével és buzgalomával legfőbb tényezője volt a könyvtár felvirágzásának.

D. Gy.

Coup d'oeil sur l'histoire de la typographie dans les pays roumains au XVIe siècle par *Émile Picot* professeur à l'école des langues orientales vivantes. Extrait du Centenaire de l'école des langues orientales vivantes. Paris. Imprimerie nationale. MDCCCXCV. Nagy 4-rét, 2+43+3 l.

A hires párisi *École des langues orientales vivantes* a mult évben ünnepelte meg főnállásának századik évfordulóját. Ez alkalomból az intézet egy emlékkönyvet adott ki, melyben minden tanárának egy-egy ez alkalomra irt dolgozata foglaltatik.

Ezek közt van Picot Emilnek különnyomatban is megjelent fönti című munkája, mely a XVI. századbéli román könyveket nyomtató nyomdák között a hazai *brassói, gyulafehérvári, szász-sebesi és szászvárosi* nyomdákat és azoknak szláv és román termékeit is ismerteti. E század hazánkban is megindult szellemi forrongása tényezőinek újabb adatokkal való megvilágítása igen becses lehet reánk nézve. Picot műve ilyennek ígérkezik. Lássuk ennél fogva először a tartalmát s azután alkossunk róla ítéletet.

Picot, Páris első rendű romanistája, e művében a román nyomdászat történeti ismertetése és fejlődésére vonatkozó s a XVIII. század végeig terjedő vizsgálódásainak csak a XVI. századra vonatkozó részét bocsátja közre. Kezdi legelőször a *tergovisti* nyomda történetével. A *tergovisti* nyomdát Nagy-Radul idejében 1508-ban egy velencei nyomdász, a ki valószínűleg Andrea Torresano d'Asola segítője volt a szláv szövegek megválasztása és kinyomatásánál, Makarius szerzetes állította föl. Ez a Makarius montenegrói ember volt s előbb itt adott ki néhány egyházi munkát. Így 1494. január 4-én egy *oktoichot* (énekeskönyv), melynek szép kezdőbetűin rögtön fölismerhetni a velencei származást, hogy Andrea Torresano vagy más ügyes nyomdász véste azokat. E munkát Zeta fejedelme, Crnojević György és Babylas püspök rendeletére adta ki, hogy megkönnyítse nyomdai termékének a papság részéről való elfogadását. Ugyan is a keleti egyház sokáig gyanakodva nézte a nyomdászatot s Gutenberg találmánya nagy nehezen honosodhatott meg a szlávok közt, s így az egyházi és állami életben e nyelvet használó románok közt is. Az első krakói nyomda, melyet Haller János állít föl s benne a munkát Frank Sebald végzi, alig áll fönn egy évig s a megjelent öt egyházi munka után a vállalkozó a nyomdát 1492-ben beszünteti, annyival is inkább, mert a katolikus papság sem engedte meg, hogy a versenyző egyház számára könyveket nyomassanak.

Igy került a sor a szláv könyvek nyomtatására Velenczében, a hol már 1493-ban jelenik meg Andrea Torresano nyomdájában egy *Časoslovec* (imakönyv.) A velenczéből Četinjébe került Makarius 1495. szeptember 22-ikén egy zsoltárt ad ki, majd egy *Molitveniket* (halotti és betegek számára imakönyv), melynek megjelenési éve bizonytalan.

Ez időtől fogva 1508-ig mit se tudunk Macariusról. Ekkor Havasalföldön tűnik föl, hol egy *Liturgiarionja* (szertartáskönyv) jelenik meg. Nem tudni, vajjon Radul ájtatosságának hírére, avagy tőle hiva teszi át nyomdáját, tény azonban, hogy az ő idejében s beleegyezésével rendezi ezt be Tergovistben, mire mutat az is, amit az előszóban mond, hogy a nyomást már Michnea vajda első évében fejezte be 7016-ban

(1507.) Ez a Makarius ugyanaz, a ki Montenegróban is volt. Jagičnak arra alapított kételye, hogy a havasalföldi nagybetű típusok nagyban eltérnek a montenegróiaktól, bár ez észrevételnek megvan a maga értéke, nem döntő e kérdésben, mert lehet, hogy a papság maga rendelt a maga számára ilyen nagyobb tipust. Valamikép a tény, hogy az 1508-iki *tergovisti* nyomda betűi eltérők az 1494-iki montenegróitól, nem igazolhatja azt, hogy e nyomdának több Makarius nevű nyomdása lehetett, ép úgy nem lehet mondani, hogy az 1512-ik évi Evangéliom s az 1508-iki Liturgiaron, bár betűik eltérők, más-más nyomdából kerültek volna ki.

Daczára a Michnea, Radul utóda alatt kitört forradalomnak, Makarius még az 1510-ik év folyamán kiadja a már Montenegróban megkezdett *Oktoich*-nak második részét, melynek egy csonka példánya a román akadémia könyvtárában található meg. Makarius nyomdászti munkásságának harmadik terméke az előbb említett *Evangéliom*, melyet 1512-ben adott ki Bassarab vajda rendelkezésére.

Ez a három munka jelent meg Makarius keze alatt. Betűik típusa és nyelvezetük eltérő a montenegróiakéitól. Jagič a nyelvi különbséget a vidéknek tulajdonítja, hol Novakovič szerint egész más volt a hangsúlyozása is a régi szerb szláv nyelvnek.

Sokan azt tartják, hogy Makarius később havasalföldi metropolita lett, s mint ilyen, Szent-Maxim utóda. Bár voltak többen a szerzetesek közt, kik nyomdászti tehetségüknek köszönhetőek, hogy magasabb egyházi méltóságra jutottak, Makariusról ez nem állítható.

Fölmerült volt a kérdés, vajjon az 1508-, 1510- és 1512-ik évi, Makarius kezéből kikerült nyomtatványok nem velenceiek-e? Hogy havasalföldiek s Novakovič állítása szerint tergovistiek, bizonyítják a nyomtatványok címlapján levő képek, valamint az a tény maga, hogy az ő nyomdája Havasalföldön állt.

Előfordúl e város neve más nyomtatványokon is. 1520—25 között jelent meg 4-rét alakban Makarius-féle betűvel egy szertartáskönyv, melynek csonka példánya a román akadémia könyvtárában Á. 3578 sz. alatt van bejegyezve.

1535-ben újra egy *Oktoich* jelenik meg.

1537-ben ugyancsak Havasalföldön jelenik meg Undoljski szerint egy szertartáskönyv. Karatajev nem meri megmondani, hol jelent meg. A paizs-féle ékitmény (keresztrel és karddal) Movila Péter kievi metropolita címerére emlékeztet, míg a sas inkább Brassóra utal. Ezért jobb nem állítani még semmit. A metszetek egyikén rajta van a metsző »*Fülöp*« szerzetes neve.

Valószínű, hogy a sok töredék, miket a különböző monostorokban találtak, mind a román nyomdászat e korából valók.

1545-ben, most biztosan Tergovistben, jelenik meg egy

Oktoich, melynek a címlapján az áll, hogy Péter János, Ungro-Vlachia és Podunavia ura és fejedelmének, a nagy Radu fiának rendeletére készült, Mózes szerzetes munkássága folytán, Ljubavič betűivel s megkezdett a havasalföldi metropolita Varlaam idejében s bevégeztetett Ananias alatt Tirgovišteben 7053 (1545)-ben.

A fölratból két új dolog világlik ki. Először: Radul a szerzetes az 1544. év vége felé átengedte a hatalmat fiának Péternek, másodsor: Havasalföldön már ujonnan berendezett, velencei munkásokkal ellátott nyomda állott. Mózes maga pedig ugyanaz, aki 1537-ben Velenczében egy *Oktoichhoz* mellékelte *Paschaliát* szerkesztett, s ki csak ezután szánja magát a nyomdászatra; az a: 1536-ban Božidar Vukovič számára egy *Molítvelnikot* ad ki, majd később 1538-ban egy *Sbormikot*. Ő szerb, gelemi-dečami-i szerzetes. Liubavič Demeter pedig, a ki a betűket szolgáltatta, kétségkívül Liubavič Györgynek rokona, a ki 1527-ben Velenczében halt el.

Még egy *Apostol* és egy *Oktoich* jelenik meg e nyomdában, amaz 1547-ben Mircea fejedelem idejében készült, emezt nem lehet megállapítani, mert csak töredék maradt meg belőle.

Negyven éven át ezek a munkák jelentek meg e nyomdában, legalább ennyi ismeretes csupán. Ekkor (1547-ben) nyoma vész és Havasalföldön csak 1634-ben tűnik föl újra a nyomdászat. Ezentúl a szláv és román nyelvű egyházi munkákat Erdélyben nyomtatják. Idő rendben ezek között a *brassói* áll első helyen.

A brassói nyomda alapítója *Honter János* a reformátor, a ki 1498-ban Brassóban született, a krakói, wittenbergi és baseli egyetemeken tanult. 1533-ban visszatérve, miután nyomdai kellekkel is ellátta magát, szülőhelyén nyomdát alapít, melyet maga vezet. Első termékei egy latin grammatika 1535-ből, több a reformatio terjesztésére irt hitvitázó és paedagógiai munka, latin és német nyelven. Jóllehet buzgó reformátor, azért élénk archeologiai levelezést folytat Verancsics Antallal. A nyomda még inkább fölvirul, mikor *Fuchs* és *Benkner* papirgyárat létesítenek.

Honternek 1549-ben bekövetkezett halála után a nyomdát utóda Wagner Bálint a pap és nyomdász, mindenkifölött pedig a gazdag és bőkezű Benkner veszi át. Benkner is buzgó reformátor, s midőn kiadja az *első* román nyomtatott egyházi munkát, a *Cathechismust*, ezt térítési szándékkal is teszi. E *Cathechismus* 1559-ben jelent meg, azonban ma nincs sehol semmi nyoma.

A néhány lapnyi *Cathechismust* az 1561-ben befejezett *Evangeliom* követte, melyből egy példány maradt fenn csupán, s a melyet *Erbiceanu* theologiai tanár talált meg a ciolani monostorban. 1889-ben újra kiadta latin betűvel *Timuș* a theologiai kar dekánja Bukarestben. Az első (1561-iki) kiadást *Koreszi* diakonus rendezte sajtó alá, amint az előszóból is látszik, Benkner kívánságára.

Kiadott ezenkívül szláv nyelvű egyházi könyveket is, melyeknek nyomtatási éve ismeretlen. Valószínű, hogy ezeket is Koreszi rendezte sajtó alá.

Ez időben jut a moldovai trónra a kalandor görög Basilik János, ki a reformáció tanai iránt fogékonynak mutatkozott. A német *Ungnad* báró ajánlatát, hogy a reformáció tanait hirdető román könyveket adasson el Moldovában, elfogadja, miután meggyőződött, hogy Wolfgang *Schreiber*, a levél hozója, csak ezen és nem más ügyben jött hozzá. Azonban a *Motoc*, *Stroici* és *Barnovszky* által vezetett lázadás megfosztván Jánost trónjától, úgy a reformáció, mint a nyomda ügye annyiban maradt.

A brassói nyomdából kikerült román és szláv nyomtatványok igen ritkák, mert az orthodox egyház haeresistől tartva mindenkép irtotta őket. A *Triod čvetniji* és a román *Pracsii* talán itt jelentek meg, de nem bizonyos; nem valószínű az se, hogy az 1569-ben a moldovai követ számára készülő naptár román lett volna.

1572-ben Sándor vajda egy nyomdát akar vásárolni Brassóban. Egy pap jár közbe, de a vásár nem sikerül, mit bizonyít az, hogy 1575-ben ezen vajda rendelkezése egy *Oktoichot* nyomtatnak Brassóban, mely 1575 augusztus 23-án jelent meg. Sajtó alá ezt is Koreszi rendezi.

Husz éven át egyedül Brassóban van nyomda; 1550-ben *Heltai* állít föl egyet Kolozsvárott, melyben magyar, latin és német műveket nyomtatnak. 1567-ben *Dávid Ferencz* állít föl egyet Gyula-Fejérváron, mely magyar s latin munkákat nyomtat. E nyomdában jelenik meg a szláv *Evangelium* Báthori Kristóf rendelkezése 1575-ben.

1575 táján *Szász-Sebesen* is létesül egy szláv-román nyomda, melynek anyagát, úgy látszik, a brassói nyomda szolgáltatta, 1580 után újra csak a brassói nyomda működik. Most *Hirscher* Lukács lesz a nyomda bőkezű támogatója, miként korábban Benkner. Úgy látszik, hogy Hirschert is a vallásos propaganda unszolja az intézet támogatására.

Hirscher támogatása mellett jelenik meg 1581-ben az *Evangelia cu învățatură* (Magyarázatokkal ellátott evangelium), melyet az előszó szerint szerb eredetiben maga Hirscher talált meg Havasalföld metropolitájánál, Szerafinnél és *Ghenadius* erdélyi gör. kel. püspök tanácsára adta át kinyomatás és fordítás végett Koreszinek, ki ily mesterségben igen járatos volt. Coresi a fordítást két brassói pap, János és Mihály segítségével végezte.

A címlapon, melyen Hirscher családi címere is látható, elmondják, hogy a nyomtatás idején Báthori Kristóf volt Erdély fejedelme, Ghenadius a gör. keletiek érseke, ki mindenben reá (Báthorira) hallgatott, Oláhországban pedig *Michnea* vajda uralkodott, kinek meg *Szerafin* érsek engedelmességet, majd hogy

Brassó és vidékének birája Hirscher volt ki ez evangéliumot az Atya, Fiu és Szentlélek dicsérete és magasztalására nyomatta; s végre hogy 1580 december 14-től 1581 június 28-ig dolgoztak rajta.

A brassói nyomda művezetője ez időben *Greus* György, igazgatója pedig *Fronius* Mátyás volt. Itt jelent meg 1583-ban a *Statuta der Sachsen in Siebenbürgen*.

Greus közönséges nyomdász, *Fronius* azonban jelentékeny személyiség, ki 1522-ben született Brassóban; Wittenbergben tanult, Brassó rektora, majd jegyzője és tanácsosa volt. Meghalt 1588-ban. *Benkner*, *Fronius* és *Hirscher* szoros viszonyban állottak egymással.

Azt mondják, hogy *Koreszi* fia *Serbán* még kiadott volna itt 1588-ban egy szláv liturgikát; de ezt bizonyára az 1582-iki szászvárosi *Paliával* tévesztik össze, mert 1581 és 1801 közt senki sem tud Brassóban megjelent román vagy szláv munkáról.

A *gyulafejérvári* nyomda első nyomdásza a *Hofhalter* néven ismeretes lengyel nemes *Skrzetuski* Ráfáel, a ki, miután megfordult Hollandiában és Svájcban, 1555 táján Bécsben telepedett meg, hol elwangen *Kraft* Gáspárral egyetemben állit föl egy nyomdát; 1563-ig működött itt, a mikor a vallási mozgalmak folytán távoznia kellett. Innen 1565-ben Debreczenben, majd Nagyváradon s végre Gyula-Fejérváron tűnik föl. Ez utóbbi helyen hal meg 1568-ban, mint királyi nyomdász.

Fia *Rudolf* 1568 táján Nagyváradon van, 1573—74-ben Alsó-Lindván, innen Debreczenbe megy (1577—84), majd viszatér Nagyváradra (1584—85) s 1586-ban Debreczenbe, hol 1590-ig marad. A gyulafejérvári nyomda, bár ő odahagyta, mégis megtartotta a királyi czimet. Felügyelője volt *Császmái* István, *Wagner* Gergely mester pedig vezérigazgatója. Sociniannusok voltak mindketten s ujerővel támadták meg a szentháromság tanát, a miért *Báthori* István 1571 szeptember 27-én elrendeli a cenzúrát. *Szabó* Károly szerint 1569 és 1619 közt nem jelent meg itt egy magyar könyv se. Ez lehetséges, de nem valószínű. 1575-ben egy szláv *Evangéliom* jelenik meg az oláh egyházak számára. Eddig csak a *Jiriček* által *Bracigovoban* talált példány ismeretes, melynek végső lapján elvan mondva, hogy *Báthori* *Kristóf* rendeletére készült 1572-ben. Szedte *Lőrincz* deák február 25-től május 25-ig. Az 1577-ik év hibás, mert *Báthori* *Istvánt* csak 1575-ben követte *Kristóf*.

Egyéb szláv-román nyomda termék e században nem jelent meg itt.

Luther tanainak a gör. keleti egyház hivei közt való terjesztésében méltó versenytársakra akadtak a brassóiak a *szász sebesiekben*. Itt jelent meg 1575 táján a *Tilcul Evangheliilor* (evangéliumok magyarázata), melynek költségeit a végszó szavai

szerint Forró Miklós viselte. Koreszi rendezte ezt is sajtó alá, a ki egy *Tatravanghelinut* (a négy evangélium) és *Pravilat* (kánonjog) adott ki. Amaz elveszett. Cipariu ellenében, ki azt állítja, hogy Brassóban nyomatták, Picot azt véli, hogy Szász-Sebesen készült s legfeljebb az anyag brassói.

A székely Forró Miklós ősei már a XIII. században szerepelnek, a XVI-ban pedig fontos szerep jutott több tagjának. Ez a Miklós 1562-ben szerepel, mikor Balasa Imre és Székely Antal biztatására Valkai Miklóssal együtt a székelyeket fölláztatja, hogy Erdélyt Ferdinánd kezére játszassa. Az összeesküvés fölfedeztetvén halálra ítélték, de csodálatosan megmenekül. Valószínűleg ő az, ki visszavonultan ezentúl vallási ügyekkel foglalkozott.

Mínt hogy a fönt említett munkák címlapja hiányzik, biztosan nem állapítható meg, hol és mikor jelentek meg.

A magyar bibliografusok szerint Szász-Sebesnek a XVI-ik században nem volt még nyomdája, pedig az itt 1577-ben megjelent szláv és oláh zsoltárok ezt igazolják. A szláv zsoltárt Sándor havasalföldi vajda rendelte meg s hasonló az 1545 és 47-iki kiadásu tergovisti Molitvelnik és Apostolhoz. Hilandarban találtak és sokáig nem tudták megállapítani, hol nyomatták, címlapján azonban lépten-nyomon ott van a Sebes szó, ami csak Szász-Sebesre vonatkozhatik.

Az oláh nyelvű zsoltárt sokáig az első e nemű nyomtatványnak tartották. Mindkettőt Koreszi rendezte sajtó alá.

Megjelent még itt 1579-ben egy szláv *Evangelium* Koreszi és egy bizonyos Manuel kiadásában. Safarik szerint Koreszi adott ki még ugyanitt egy *Triod postnyi* című egyházi munkát. Betűi nagyon hasonlóak az 1561-ik évi velenceiekhez; általában pedig úgy tetszik, mintha sokkal újabb keletű volna.

1580-ban megjelent még itt Koreszitől egy szláv nyelvű *Sbornik* vagy *Minej prazdičnyj*, melyet Ghenadius érsek hagyott jóvá. Áll 451 ívrétű levélből.

A szent-pétervári nyilvános könyvtárban levő *Evangelium* szláv-oláh szövegéről ítélve Karatajev azt mondja, hogy Koreszi adta ki 1580-ban Szász-Sebesen. Erről nyilatkozni még nem lehet, annyit tud csupán Picot, hogy az oláh szöveg nagyban eltér a brassói 1560-iki *Evangelium* szövegétől. E két nyelvű szövegről most nyilatkozni nagyon nehéz.

1580-tól 1683-ig nem jelenik meg se szláv se oláh munka Szász-Sebesen; ez utóbbi időben jelenik meg a *Sicriul de aur* (Arany szekrény) *Vinci* Jánostól.

A *szászvárosi* nyomdát *Geszi* Ferencz gazdag főúr, Báthori Zsigmond rokona alapította, aki 1581-ben Báthoritól Dévát kapta; az ő birtokához tartozott bizonyára Szászváros is. A magyar nyomdászat történetével foglalkozók nem említik az e századi

nyomdák között, pedig 1582-ben már működött itt egy nyomda. Ekkor jelent meg itt a *Palia* két első könyve. Apokrif legendákkal vegyest bibliai szólások gyűjteménye ez. Áll 176 számozatlan ivréti levélből. A végszóban azt mondják, hogy *Tordasi* Mihály választott püspök, *Hercie* (Herczeg) István karánsebesi predikátor, *Zakár* Efraim sebesi tanító, *Pestisel* Mózes lugosi predikátor és *Achir* hunyadi esperes fordították ezeket zsidó, görög és szláv nyelvből, Báthori Zsigmond idejében. A munka két első könyvét *Geszti* Ferencznek, a bőkezű pártfogónak ajánlják, ki a nyomtatás és fordítás költségeit viselte. Szedte *Serban* (Koreszi fia?) deák és *Marian* 1582 július 14-én.

Ez az egyedüli oláh nyomtatvány, mely Szászvároson jelent meg.

Miután a reformátusok látták, hogy térítési buzgalmuk a keleti egyház hívei közt meddő maradt, megszüntek tovább is nyomtatni ki oláh könyveket. Az első valóban román nyomda föllállításáig (1640) nem is jelenik meg ez időtől fogva semminemű oláh könyv nyomtatásban.

Ez Picot munkájának tartalma. Érdekes minden bizonynyal, facsimiléi pedig becsessé is teszik. Bár sok idézete az alapos tájékozást árulja el, még is meg kell vallani, hogy a magyar nyomdászati történeti irodalmával nem egészen ismerős s ez alapon állítja, hogy a magyar bibliografusok nem említik a szászsebesi és szászvárosi nyomdákat a XVI. századbéliek közt, pedig Ballagi és Jakab Elek munkáiban föl vannak említve. E tekintetben úgy látszik csak Szabó Károly Régi Magyar Könyvtára szolgált neki forrásul. A szebeni nyomdáról meg azt mondja, hogy csak 1575 után létesült, pedig két erős bizonyítékunk van rá, hogy még 1546-ban is megvolt. Ily formán alaptalanul mondja, hogy az *Invetătura creştinească* nem létezhetett már ekkor.¹

Említsük meg azt is, hogy midőn az 1545-ben megjelent Molitvelnik fölliratából következteti, hogy *Péter János* vajda a szerzetes Radul fia atyjától veszi át a trónt, új dolgot akarva fölfedezni, téved, mert 1545-ben nem a szerzetes, hanem *Paisie* Radul uralkodik. Amaz 1521—22-ben uralkodik s elhal nem sokára, Radul Paisie pedig rokona sem volt. Valószínű, hogy itt rossz olvasással van dolgunk, s az nem 1545 hanem 1557, a mikor Péter János *Petrascu a jó* néven uralkodik (1556—58); a mi annyival inkább lehetséges, mert a szláv számjegyek igen könnyen téveszthetők össze, kivált régi nyomtatványokon.

Costa János.

¹ Lásd: Hunfalvy, Az oláhok tört. II. k. 329 l. 399. idézet és Correspondenzblatt des Vereins für Siebenbürgische Landeskunde. 1880. évf. 2. sz.